

„The Shortest Way Home”. Generał Stanisław Sosabowski i polscy spadochroniarze w Fife

31.8.2026 - | Instytut Pamięci Narodowej

W dniach 28-30 sierpnia 2026 r. w Fife odbyły się uroczystości upamiętniające gen. Stanisława Sosabowskiego oraz żołnierzy 1. Samodzielnej Brygady Spadochronowej. Uroczystości, wystawy i spotkania przypomniły historię polskich spadochroniarzy szkolących się w Szkocji oraz ich udział w operacji Market Garden.

Historia 1. Samodzielnej Brygady Spadochronowej nierozdzielnie związana jest ze Szkocją. To właśnie tutaj, we wrześniu 1941 r., utworzono polską formację spadochronową dowodzoną przez gen. Stanisława Sosabowskiego. Żołnierze Brygady szkolili się m.in. w Upper Largo, przygotowując się do desantu na teren okupowanej Polski.

Ich pierwotnym zadaniem miało być wsparcie walki o wyzwolenie kraju. Planowana operacja nie doszła jednak do skutku. We wrześniu 1944 r. Brygada została skierowana do Holandii, gdzie wzięła udział w operacji Market Garden – jednej z największych operacji powietrznodesantowych II wojny światowej.

Polscy spadochroniarze walczyli w rejonie Driel i Arnhem, ponosząc ciężkie straty. Gen. Sosabowski przed rozpoczęciem operacji wskazywał na ryzyko związane z przyjętym przez aliantów planem. Po jej zakończeniu został jednak niesprawiedliwie obarczony odpowiedzialnością za niepowodzenie operacji.

Uroczystości w Largo i Upper Largo

Weekend obchodów rozpoczął się 28 sierpnia w Largo. Przy War Memorial oraz tablicy poświęconej gen. Stanisławowi Sosabowskiemu złożono wieńce. Następnie uczestnicy udali się na cmentarz w Upper Largo, gdzie zapalono znicze na grobach żołnierzy 1. Samodzielnej Brygady Spadochronowej.

Kolejnym punktem programu była podróż śladami historii Brygady i polskiej obecności w Fife. Uczestnicy odwiedzili m.in. St Andrews, poznając historię polskiej społeczności w mieście oraz niezwyklej mozaiki wykonanej przez jednego z żołnierzy Brygady. Miejsca te przypominają, że zanim polscy spadochroniarze trafili na pola bitew Holandii, przez wiele miesięcy szkolili się i żyli wśród mieszkańców szkockich miejscowości. Ich obecność stała się częścią lokalnej historii, a pamięć o nich jest kultywowana do dziś.

Polski Festiwal Dożynkowy w Kirkcaldy

29 sierpnia, uroczystości kontynuowano przy Falkland Memorial, gdzie złożono wieniec. Tego samego dnia w Kirkcaldy odbył się Polski Festiwal Dożynkowy, zorganizowany przez Polish House in Kirkcaldy. Wydarzenie zgromadziło przedstawicieli polskiej i szkockiej społeczności, łącząc elementy upamiętnienia historycznego z prezentacją polskiego dziedzictwa kulturowego.

W programie znalazła się uroczystość przy Pomniku Katyńskim, a także tradycyjne tańce polskie i szkockie, konkursy, występy muzyczne oraz prezentacja polskiej kuchni. Dzień zakończył polsko-szkocki wieczór integracyjny.

Bieg im. gen. Sosabowskiego i uroczystości w Leven

30 sierpnia, obchody przeniosły się do Leven. Dzień rozpoczął General Sosabowski Race na plaży w Leven. Po zakończeniu biegu przedstawiciele Royal British Legion Leven Branch wręczyli uczestnikom nagrody. Następnie odbył się uroczysty przemarsz do Leven Memorial Garden. Tam złożono wieniec przy pomniku poświęconym gen. Stanisławowi Sosabowskiemu oraz przy Leven Memorial.

Uroczystość zakończył występ uczniów polskiej szkoły w Glasgow im. gen. Stanisława Sosabowskiego.

Wystawa IPN poświęcona płk. Ryszardowi Małaszkiwiczowi

Istotnym elementem obchodów było otwarcie w Leven wystawy Instytutu Pamięci Narodowej poświęconej płk. Ryszardowi Małaszkiwiczowi – jednemu z najbliższych współpracowników gen. Sosabowskiego i żołnierzowi 1. Samodzielnej Brygady Spadochronowej.

Ryszard Małaszkiwicz od 1943 r. pełnił funkcję szefa sztabu Brygady. We wrześniu 1944 r. wraz z polskimi spadochroniarzami uczestniczył w operacji Market Garden. Po zakończeniu wojny powrócił do Polski. Ze względu na służbę w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie został aresztowany i poddany represjom przez władze komunistyczne. Zmarł w 1988 r. W 2020 r. został pośmiertnie awansowany do stopnia pułkownika.

Ekspozycja IPN przedstawia jego drogę wojskową, służbę w 1. Samodzielnej Brygadzie Spadochronowej oraz powojenne losy i represje, których doświadczył w Polsce komunistycznej. Historia płk. Małaszkiwicza stanowi ważne uzupełnienie opowieści o polskich spadochroniarzach – przypomina, że dla wielu żołnierzy zakończenie wojny nie oznaczało końca walki o zachowanie godności i pamięci o ich służbie.

Wspólne dziedzictwo Polski i Szkocji

Ponad osiem dekad po wojennych wydarzeniach pamięć o gen. Stanisławie Sosabowskim i żołnierzach 1. Samodzielnej Brygady Spadochronowej pozostaje żywa w Fife. Pomniki, tablice pamiątkowe, groby żołnierzy oraz organizowane cyklicznie uroczystości są świadectwem trwałych więzi, jakie powstały pomiędzy polską i szkocką społecznością.

Obchody w Largo, Upper Largo, Kirkcaldy i Leven pokazały, że historia polskich spadochroniarzy jest nie tylko częścią dziejów II wojny światowej, lecz także ważnym elementem wspólnego dziedzictwa Polski i Szkocji. Pielęgnowanie pamięci o żołnierzach Brygady oraz przybliżanie ich losów kolejnym pokoleniom pozostaje ważnym zadaniem współczesnej edukacji historycznej.

W wydarzeniach wzięli udział przedstawiciele Instytutu Pamięci Narodowej na czele z zastępcą dyrektora Biura Współpracy Międzynarodowej dr. Mateuszem Markiem.

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/246771,The-Shortest-Way-Home-General-Stanislaw-Sosabowski-i-polscy-spadochroniarze-w-Fi.html>